Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölümü

Tarih & Kültür
Kulübü
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

III. LİSANS ÖĞRENCİ SEMPOZYUMU

Bildiri Özetleri

5-6 Mayıs 2026
İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi Kurul Odası

III. LİSANS ÖĞRENCİ SEMPOZYUMU BİLDİRİ ÖZETLERİ

Düzenleme Kurulu

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Tekin

Arş. Gör. Dr. Semih Sefer

Arş. Gör. Ahmet Akın Akbıyık

Arş. Gör. Bahadır Yolcu

Arş. Gör. Fatma Erdim

Arş. Gör. İbrahim Çelebican

İstanbul - 2026

1. GÜN — 05 Mayıs 2026, Salı

1. Oturum

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Özgür Oral

XVII. Yüzyıl Sonunda Güçlenen Kalemiye ve Rami Mehmed Paşa

Ömer Kütük
Üsküdar Üniversitesi

Osmanlı Bürokrasisinde Yükselen Yeni Fenerliler: Kostaki Musurus Paşa Örneği

Nail Arda Aydın
İstanbul Üniversitesi

Kırım Hanlığı'nda Maddi Kültür ve Servet: Safa Giray Han'ın Kızı Sahibe Sultan'ın 1732 Tarihli Terekesi Üzerine Nicel Bir İnceleme

Irmak Kültekçe
Marmara Üniversitesi

XVII. Yüzyıl Sonunda Güçlenen Kalemiye ve Rami Mehmed Paşa

Ömer Kütük

Üsküdar Üniversitesi

omerkutuktr@gmail.com

Bu çalışma, XVII. yüzyıl sonlarında Osmanlı yönetim sisteminde gözlemlenen dönüşümü, konvansiyonel tarihyazımında öne çıkan "kriz ve kırılma" eksenli anlatıların ötesine taşıyarak, bürokratik yapılar ve zihniyet değişimi perspektifinde yeniden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Mevcut literatürde ekseriyetle askerî ve siyasî aktörler üzerinden takip edilen mezkûr dönüşüm, bu tebliğde kalemiye sınıfının yükselişi ve yazı/dil pratiğinin yönetim üzerindeki belirleyici etkisi bağlamında sorunsallaştırılmaktadır. Araştırmanın temel odağı, kalemiyenin kazandığı bu yeni güç alanının bireysel inisiyatiflerin mi, yoksa devletin evrilen idarî ve diplomatik ihtiyaçlarının mı bir sonucu olduğunu tartışmaya açmaktır. Bu doğrultuda Rami Mehmed Paşa'nın kaleme aldığı *Vekâyi'-i Musâlaha* adlı eseri merkeze alınarak, Osmanlı diplomasi dilinin işleyişi, müzakere stratejileri ve bürokratik zihniyetin kodları analiz edilmiştir. Döneme ilişkin arşiv evrakı, kronikler ve çağdaş eserler eşliğinde yapılan bu inceleme, kalemiyenin 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren teknik bir bürokratik zümre olmaktan çıkıp diplomatik müzakerelerde stratejik bir aktöre dönüştüğüne işaret eder. Bu dönüşümde, klasik belâgat ve fesahat kavramlarının salt birer edebî unsur değil, siyasî ve diplomatik nüfuzun asli araçları haline geldiği saptanmıştır. Nitekim Rami Mehmed Paşa'nın Karlofça Antlaşması sürecindeki müzakere performansı, dilin ikna, yönlendirme ve güç üretme kapasitesini açık biçimde ortaya koymaktadır. Çalışma, Osmanlı yönetim sistemindeki dönüşümün tekil vakalar veya özneler üzerinden açıklanamayacağını; aksine bürokratik zorunluluklar, himaye ağları ve dilsel pratikler üzerinden şekillenen süreklilik içinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda kalemiye, yalnızca dönüşümün bir sonucu değil, aynı zamanda onu üreten kurucu bir unsur olarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kalemiye, Rami Mehmed Paşa, Vekâyi'-i Musâlaha, Osmanlı Diplomasisi, Belâgat, Fesahat, Patronaj.

Osmanlı Bürokrasisinde Yükselen Yeni Fenerliler: Kostaki Musurus Paşa Örneği

Nail Arda Aydın

İstanbul Üniversitesi

nailardaaydin@ogr.iu.edu.tr

19. yüzyılın şafağında milliyetçilik cereyanının tesiriyle yeniden yapılanma sürecine dâhil olan Osmanlı Devleti, merkezî idare aygıtında önemli yönetişim ağlarına sahip Fenerli Rum beylerin iç çatışmalarına tanıklık etmiştir. 1821 Yunan İsyanı ile ayyuka çıkan dâhilî çatışmalar silsilesinde kimi Rum beyleri isyanı destekleme istikâmetinde karâr ederken kimileri de Osmanlı Devleti'nin yanında yer alarak imparatorluk imajını tahkim etme tercihinde bulunmuştur. İstefanaki (*Stefanos*) Vogoridis, imparatorluk safında yer almış beylerden biriydi. Vogoridis'in Sisam Beyliği sırasında vekili olarak ilk bürokratik görevine atanan ve müteâkiben onunla akrabalık münasebeti tesis eden Kostaki Musurus; zikredilen süreçte idarî faaliyetleri, isyancılarla olan mücadelesi ve Atina Sefareti ile başlayan diplomasi kariyerindeki icraatı itibarıyla "Osmanlılık" kimliğini muhafaza eden en önemli sîmâlardan biri olmuştur. Dolayısıyla bu bildiride, Kostaki Musurus'un, retrospektif bir projeksiyon ile "Osmanlıcılık" olarak tesmiye edilen projenin temsilî numunelerinden birisi olup olmadığı hususu sorunsallaştırılacaktır. "Yeni Fenerliler" grubu içinde temayüz eden *sui generis* aktörlerden biri olan Musurus, gelişen bürokratik himaye ilişkileri ve Osmanlı Devleti'nin tecrübe ettiği sosyo-ekonomik ve politik dönüşüm penceresinden incelenecektir. Söz konusu tarihî süreç ve sosyal ağların Osmanlı Devleti'nde ne gibi dönüşümlere gebe olduğu masaya yatırılacak ve Tanzimat Fermanı'na uzanan sürece yansımaları mercek altına alınacaktır. Başta Osmanlı Arşivi'ndeki (BOA) müteferrik evrak olmak üzere çağdaş kronik ve hatırat kabilinden birincil kaynaklar ile mevcut literatürdeki ilgili çalışmalara müracaat edilerek söz konusu hususların açıklığa kavuşturulmasına gayret edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Fenerli Rum Beyleri, Yeni Fenerliler, Kostaki Musurus, İstefanaki Vogoridis, 1821 Yunan İsyanı, Osmanlıcılık.

Kırım Hanlığı'nda Maddi Kültür ve Servet: Safa Giray Han'ın Kızı Sahibe Sultan'ın 1732 Tarihli Terekesi Üzerine Nicel Bir İnceleme

Irmak Gültekçe

Marmara Üniversitesi

gultekceirmak224@gmail.com

Osmanlı Devleti ve Kırım Hanlığı'na ilişkin sosyo-ekonomik tarih araştırmalarında, makro düzeydeki mali ve idari verilerin ötesine geçerek bireyin ve hanenin mikro dünyasına ışık tutan en temel kaynaklar muhallefat (tereke) defterleridir. Özellikle hanedan mensubu kadınlara ait terekeler, dönemin tüketim kalıpları, servet birikimi ve finansal ağlarının anlaşılması bakımından eşsiz veriler sunmaktadır. Bu bildiri, Kırım Hanlığı iktisat tarihi literatürüne mütevazı bir katkı sunmak ve hanedan kadınlarının sosyo-ekonomik varlığını görünür kılmak amacıyla, Safa Giray Han'ın kızı Sahibe Sultan'ın 1732 tarihli terekesini mercek altına alacaktır. Sahibe Sultan'ın terekesi, Geray hanedanına mensup bir sultanın mahrem dünyasına, sahip olduğu eşya envanterine ve dönemin fiyatlama pratiklerine dair oldukça zengin detaylar içermektedir. Çalışma kapsamında öncelikle, tereke kayıtlarında yer alan mücevherat, lüks kumaşlar, giyim kuşam, mutfak eşyaları ve diğer servet bileşenleri üzerinden 18. yüzyılın ilk yarısındaki Kırım elitlerinin maddi kültürü ve rafine tüketim alışkanlıkları nicel olarak analiz edilecektir. Kaydedilen her bir eşyanın piyasa değeri dönemin fiyat tarihi ve refah dağılımı bağlamında değerlendirilecektir. Nihai tahlilde bu bildiri, 1732 tarihli bu nadir belge ışığında, Kırım Hanlığı'nın sosyo-ekonomik yapısını siyasî veya askerî figürler üzerinden değil, doğrudan hanedan mensubu bir kadının mal varlığı ve iktisadî ilişkilerine dair ipuçları üzerinden okumayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kırım Hanlığı, Tereke, Sahibe Sultan, Maddi Kültür, Servet Birikimi.

2. Oturum

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Cumhur Ersin Adıgüzel

"*Sûretâ Muvahhid Sîretâ Mülhid*": 15. ve 16. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Hurûfîlere Yönelik Takibat

Vedat Yüksek
İstanbul Üniversitesi

Türk Kaganlığı'nın Kutsuzluk Dönemi ve Bağımsızlığa Giden Süreç (630–681)

Gökhan İlci
İstanbul Üniversitesi

Taç ve Nikah Arasında: Bizans ile Türk Kökenli Bulgar Hanedanı Arasındaki Evliliklerin Diplomatik İşlevi

Merve İpek
Marmara Üniversitesi

Osmanlı Kroniklerinde Garp Ocakları Algısı (16.–18. Yüzyıllar)

Taha Güleryüz
FSM Vakıf Üniversitesi

"*Sûretâ Muvahhid Sîretâ Mülhid*": 15. ve 16. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Hurûfîlere Yönelik Takibat

Vedat Yüksek

İstanbul Üniversitesi

vedat.y@ogr.iu.edu.tr

14. yüzyılın ikinci yarısında Kuzeydoğu İran'da Fazlullah-ı Esterebâdî (ö. 796/1394) tarafından sistemleştirilen Hurûfîlik, harflerin ontolojik kutsiyetine dayanan, batınî tevil metotlarını kullanarak ayet ve hadislere özgün yorumlar getiren bir inanç sistemi olarak temayüz etmiştir. Harfler ile sayılar arasında kurulan sembolik ilişkiler üzerinden şekillenen bu öğreti, dinî hüküm ve ibadetleri 28 ve 32 harf ekseninde izah ederek kendine özgü bir doktrin inşa etmiştir. Mehdiliğini ilan eden Fazlullah-ı Hurûfî'nin Timur'un emriyle idam edilmesinin ardından Hurûfîler yoğun bir tasfiye sürecine maruz kalmıştır. Bu baskı ortamında faaliyetlerini İran coğrafyası dışında sürdürmek zorunda kalan müntesipleri Hurûfî akidesini yaymak üzere Anadolu ve Balkan coğrafyasına yönelmişlerdir. 15. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı topraklarına intikal eden Hurûfîler, çoğu zaman kimliklerini gizleyerek ve farklı tarikat ya da gruplar içerisinde varlık göstererek ihtiyatlı bir yayılma stratejisi benimsemişlerdir.

Bu bildiri, 15. ve 16. yüzyıl Osmanlı dünyasında Hurûfîliğin nasıl telakki edildiği ve müntesiplerinin yahut Hurûfîlik düşüncesini benimseyenlerin takibata uğramalarının arkasındaki gerekçeleri siyasî, hukukî ve toplumsal bağlamda çok yönlü biçimde incelemeyi amaçlamaktadır. Hurûfîliğin Osmanlı topraklarındaki serüveni ile müntesiplerinin faaliyetlerine dair kaynaklardaki bilgilerin oldukça sınırlı olduğu görülmekle birlikte, Osmanlı anlatı kaynakları ile arşiv belgeleri üzerinden Osmanlı idaresinin "zındık ve mülhidler zümresi" olarak addedilen ve "Tâife-i Işıkıyân" olarak da anılan Hurûfîlere yönelik yaklaşımını takip edebilmek mümkündür. Bu bildiride, Hurûfîliğin itikadî bir sapkınlık olmanın ötesinde toplumsal düzen ve siyasî otorite açısından potansiyel bir tehdit olarak tasavvur edildiği ileri sürülmektedir. Bu çerçevede, Osmanlı kronikleri ve tabakat türü eserlerde yer alan veriler eleştirel bir incelemeye tabi tutulacak ve mühimme defterlerinde Hurûfî/Işıkların teftiş ve tedibine yönelik hükümler değerlendirilecektir. Böylece, Hurûfîlere yönelik kovuşturmaların izi sürülerek Osmanlı idaresinin heterodoks dinî akımlardan birisi olan Hurûfîlik karşısında nasıl bir müdahale ve denetim mekanizması geliştirdiği ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hurûfîlik, Tâife-i Işıkıyân, Fazlullah-ı Esterâbâdî, Osmanlı Devleti, Takibat.

Türk Kaganlığı'nın Kutsuzluk Dönemi ve Bağımsızlığa Giden Süreç (630-681)

Gökhan İlci

İstanbul Üniversitesi

gokhanilci10@gmail.com

552 yılında kurulan Türk Kaganlığı, 581 yılında Taspar Kagan'ın ölümünün ardından bir dizi taht mücadelelerine sahne olmuştur. Akabinde toplanan kurultaylarda siyasi istikrarsızlığı bitirmek amaçlanmıştır. Neticede dönemin öne çıkan beylerinden, Aşina Hanedan mensubu; Şad She-t'u, İşbara Kagan adıyla hükümdar seçilmiştir. Bütün siyasi çabalara rağmen Türk Kaganlıgı'nın Batı kanadının yöneticisi Tardu'nun eylemleri neticesinde devlet 583 yılında birbirinden bağımsız iki parçaya ayrılmıştır. Doğu Türkleri 630 yılına kadar siyasi varlıklarını sürdürmüş olup iklim krizinin yarattığı sorunların siyasi olarak doğru yürütülmemesi sebebiyle ekolojik felaket sonucunda yıkılmıştır. Bu halk ve toprakları Çin hakimiyetine girmiştir. Tang Çini Hükümdarı Tai-Tsung yönetiminde Çin İmparatorluğu 630 yılından 646 yılına kadar bozkırı, bir başka Türk boyu olan Sir-Tarduş'ların yönetimine bırakmıştır ve Doğu Türkleri'ni yaşam koşullarını değiştirip asimile etmek ve onlardan askeriyede ve yönetimde faydalanmak için Sarı Irmağın güneyine, Çin içlerine yerleştirmiştir. Böylelikle Jimi Sistemi ortaya çıkmıştır. Bu dönemde evlilik (Heqin politikası) ve askerlik yoluyla payeler edinen Aşina beyleri 639 yılında isyan tertiplemişlerdir. Literatürde edebi anlatı sebebiyle sıkça Kürşad İsyanı olarak bilinen Chieh-she-shuai İsyanı, Çin'in bu politikayı aşamalı olarak terk etmesine sebep olmuştur. 646 yılından itibaren Türklerin bir kısmı eski topraklarına gönderilmiştir ve orada Çin garnizonlarıyla desteklenen kukla bir yönetim kurulmuştur. Bununla beraber Çin içlerinde yaşayan Türkler de hala bulunmaktaydı ve askeri görevlerdeki bu kişiler 680 yılına kadar 2 önemli isyan daha tertip etmişlerdir. Nitekim bu isyanlar Kutluk Kagan'ın 680 yılındaki nihai isyanının kaynağını ve niteliğini anlamakta temel bir konum teşkil etmektedir. İsyanlar silsilesi sonucu 681 yılında Doğu Türkleri yeniden bağımsız olmuştur. 630-681 yılları arasında yaşanan Türklerin esaret ve isyan dönemi çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır. Bu dönem hususi olarak daha önce ele alınmadığı için bu isyanların niteliği ve birbiriyle bağlantılı olduğu hususu literatürde eksik kalmıştır. Konunun bütünlüğünü ve sürekliliğini görmek için: Çin kaynakları (Eski ve Yeni Tang Hanedan Kronikleri, ansiklopediler ve monografiler) ve Orhun Kitabeleri birlikte göz önünde bulundurulup kaynaklar karşılaştırmalı şekilde tenkit edilerek Çin İmparatorluğu ve Türk Kaganlığı birlikte ele alınmalıdır. Literatürde kullanılan kavramlar tenkit edilmelidir ve bunların bazıları yeniden tanımlanmalıdır veya yerlerine farklı kavramlar kullanılmalıdır. Dönemin ve bu iki milletin muhtevasını anlamak için arkeolojik ve klimatolojik veriler ile İktisat ve Sosyoloji bilimleri önem arz etmektedir. Çalışma karşılaştırmalı tarihten ve disiplinlerarası çalışma yönteminden beslenerek bu dönem hakkında bir çerçeve çizmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aşina, Türk Kaganlığı, İsyan, Bağımsızlık, Jimi Sistemi, Heqin Politikası.

Taç ve Nikah Arasında: Bizans ile Türk Kökenli Bulgar Hanedanı Arasındaki Evliliklerin Diplomatik İşlevi

Merve İpek

Marmara Üniversitesi

merveeipk1@gmail.com

Bu bildiri Orta Çağ Balkan siyasetinde Bizans İmparatorluğu ile Türk kökenli Bulgar hanedanı arasında gerçekleştirilen evlilikleri diplomatik bir araç ve siyasal inşa mekanizması olarak incelemektedir. Çalışma, VII. yüzyılda Balkanlara yerleşen ve siyasal teşkilatlanmasını bozkır geleneği üzerine kuran Bulgar elitinin, Bizans ile tesis ettiği hanedan bağlarını barışın temini yanında meşruiyet üretimi, statü tahkimi ve uluslararası tanınma amacıyla kullandığını ileri sürmektedir. Bu çerçevede evlilik, iki farklı siyasal kültürün temas yüzeyinde şekillenen çok katmanlı bir diplomasi pratiği şeklinde ele alınmıştır. Bulgarların Hristiyanlaşma sürecinin ardından hanedan evlilikleri yeni bir siyasal içerik kazanmıştır. Roma mirasına dayalı imparatorluk ideolojisini temsil eden Bizans ile bozkır kökenli hanedan egemenliği anlayışına sahip Bulgar yönetici zümresi arasındaki ilişkiler, akrabalık bağı üzerinden yeniden tanımlanmıştır. Nikâh akdi, geçici bir barış düzenlemesinin ötesinde, siyasal eşitlik iddiasının sembolik zeminine dönüşmüştür. Bulgar hükümdarları, Bizans hanedanıyla kurdukları bağlar aracılığıyla Ortodoks siyasi düzen içinde meşru ve tanınmış bir aktör olarak konumlanmayı hedeflemişlerdir. Evlilikler, unvan kullanımı, saray protokolü, diplomatik yazışma dili ve tören düzeni gibi alanlarda belirleyici rol oynamıştır. Bizans'ın hiyerarşik diplomasi anlayışı Balkan siyaset sahnesine taşınmış, Bulgar hanedanı bu dili kendi egemenlik tasavvuruna uyarlamıştır. Akrabalık ilişkisi, siyasal sembolizm üretmiş; hanedan meşruiyetini güçlendiren yeni bir söylem alanı açmıştır. Bu bağlamda evlilik, savaşın karşıtı olan barışın aracı şeklinde konumlanmaktan çıkarak, güç mücadelesinin kurucu sahnesi hâline gelmiştir. Sonuç olarak, Bizans ile Bulgar hanedanı arasındaki evlilikler, Orta Çağ diplomasisinde evlilik kurumunun devletler arası ilişkilerde yapıcı ve dönüştürücü bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır ve evlilikler sayesinde savaşlar sona erdirilmiş, barış antlaşmaları kalıcı hâle getirilmiş ve kültürel-dini etkileşimler hız kazanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bizans, Bulgarlar, Diplomasi, Meşruiyet, Hanedan.

Osmanlı Kroniklerinde Garp Ocakları Algısı (16.-18. Yüzyıllar)

Taha Güleryüz

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

tahaguleryuz04@gmail.com

Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuzey Afrika'daki idarî birimleri olan Garp Ocakları (Cezayir, Tunus ve Trablusgarb), Akdeniz dünyasının siyasî ve askerî dengelerinde kritik bir rol oynamıştır. Söz konusu eyaletler, yalnızca Osmanlı deniz gücünün bir uzantısı olarak değil, aynı zamanda imparatorluğun sınır bölgelerindeki idarî ve askerî yapılanmasının önemli bir parçası olarak da dikkat çekmektedir. Bu bildiri, 16. yüzyılın sonlarından 18. yüzyılın başlarına uzanan süreçte Osmanlı kroniklerinde Garp Ocakları'na yönelik merkezî algının geçirdiği dönüşümü incelemeyi amaçlamaktadır.

Çalışmada dönemin Osmanlı tarih yazımını temsil eden Tarih-i Selânikî, Tarih-i Solakzâde, Tarih-i Râşid ve onun zeyli olan Çelebizâde Tarihi karşılaştırmalı metin analizi yöntemiyle değerlendirilmiş tir. Bu çerçevede, kroniklerde Garp Ocakları'na ilişkin anlatıların dil ve içerik bakımından nasıl şekillendiği incelenmiştir. Yapılan değerlendirme, söz konusu anlatının zaman içerisinde belirgin bir dönüşüm geçirdiğini ortaya koymaktadır. Nitekim, 16. yüzyıl sonu ve 17. yüzyıl başına ait kroniklerde Garp Ocakları, ağırlıklı olarak denizcilik faaliyetleri ve askerî aktörler üzerinden "gazâ" söylemi çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu bağlamda denizciler "gazi", "dilaver" ve "bahadır" vb. ifadelerle idealize edilmektedir. Bu anlatı çerçevesinde Garp Ocakları, Osmanlı deniz gücünün kahramanlık ve fetih merkezlerinden biri olarak tasvir edilmekte ve imparatorluğun Akdeniz'deki askerî varlığının sembolik bir unsuru hâline getirilmektedir. Buna karşılık, 17. yüzyılın sonları ile 18. yüzyılın başlarını kapsayan kroniklerde odak noktası değişmekte olup Garp Ocakları daha çok merkez-taşra ilişkileri bağlamında değerlendirilmektedir. Bu dönemde idarî sorunlar, iç çekişmeler ve bölge idarelerinin Avrupa devletleri ile tesis ettikleri diplomatik ilişkiler ön plana çıkmaktadır. Kroniklerde yer alan bu tür anlatılar, söz konusu eyaletlerin zaman zaman özerk hareket edebildiğine işaret etmekte ve merkezî otorite ile olan ilişkilerin daha karmaşık bir hâl aldığını göstermektedir.

Sonuç olarak bu bildiri, Osmanlı kroniklerinin dil ve anlatı çerçevesi üzerinden Garp Ocakları'nın erken dönemdeki gaza eksenli idealize edilmiş temsilinden, zamanla merkezî otorite ile ilişkileri bağlamında ele alınan daha karmaşık bir taşra yapısına dönüşümünü analiz etmektedir. Bu yönüyle çalışma, Osmanlı tarih yazımı, merkez-taşra ilişkileri ve sınır bölgeleri literatürüne özgün bir perspektif sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Garp Ocakları, Akdeniz, Osmanlı Bahriyesi, Algı, Kronikler.

3. Oturum

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Selin Önder Kaddar

Panem et Circenses: Roma İmparatorluğu'nda Eğlence Faaliyetlerinin Politik ve Toplumsal İşlevleri

Esma Çavuş
Düzce Üniversitesi

Ankyra'dan Nikaia'ya: *I. Constantinus'un Konsil Stratejisinde Yer Seçiminin Siyasi İşlevi*

Zeynep Yılmaz
FSM Vakıf Üniversitesi

İtaatin Estetiği: Apadana Rölyeflerinde Emperyal İkonografi ve Siyasal Meşruiyetin İnşası

Zeynep Akyüz
İstanbul Üniversitesi

Nerik Şehri ve Hitit Dünyasının Politik-Teolojisi

Salih Yılmaz
İstanbul Üniversitesi

Panem et Circenses: Roma İmparatorluğu'nda Eğlence Faaliyetlerinin Politik ve Toplumsal İşlevleri

Esma Çavuş

Düzce Üniversitesi

esmacavus8181@gmail.com

Roma'da eğlence, iktidarın meşrulaştırılması, siyasal otoriteyi görünür kılma, sınıfsal hiyerarşiyi yansıtma ve en önemlisi de propaganda aracı olarak kitlelerin yönlendirilmesi gibi işlevleri bir arada üstlenen karmaşık bir siyasal araç niteliği taşımaktadır. Bu doğrultuda gladyatör dövüşleri, atlı araba yarışları, tiyatro gösterileri, festivaller ve ziyafetler gibi pek çok eğlence türünün düzenlendiği görülmektedir. Bu eğlenceler aynı zamanda sınıfsal hiyerarşinin görünür kılındığı alanlar olarak siyasal analiz için önemli veriler sunmaktadır.

Söz konusu etkinlikler, halk kitleleri arasında birlik ve beraberlik duygusunu pekiştirmekle birlikte, Juvenalis'in *panem et circenses* (*Sat*. 10.77–81) diyerek hicvettiği gibi halkın siyasal taleplerini bastırmak, desteğini kazanmak ve toplumsal huzuru korumak amacıyla kullanılmıştır. Cumhuriyet'in son döneminden itibaren Caesar ve Augustus'un büyük ölçekli oyunlar düzenlemesi, Vespasianus ile Titus döneminde Colosseum'un inşa ve açılış süreci, Traianus döneminde çok sayıda gladyatör yer aldığı gösteriler gibi örnekler eğlencenin boyutlarının politik güçle doğru orantılı biçimde genişlediğini ortaya koymaktadır.

Kamusal gösteriler kitlesel meşruiyet sağlarken, soylular arasındaki özel eğlenceler; özel tiyatrolar, avlar, gösterişli ziyafetler, felsefi tartışmalar ve sanatsal etkinlikler siyasal ağların kurulduğu ve pekiştirildiği alanlar olarak işlev görmüştür. İki alan arasındaki geçirgenlik, varlıklı kesimlerin düzenlediği kamusal oyunlarda belirgin biçimde gözlemlenmektedir. Sonuç olarak Roma eğlence kültürü, yönetim biçimi ile toplumsal denetim mekanizmaları arasındaki ilişkiyi çözümlemek için verimli bir analitik alan sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Panem et Circenses,* Roma'da Eğlence, Gladyatör Dövüşleri, İmparatorluk İdeolojisi.

Ankyra'dan Nikaia'ya: *I. Constantinus'un Konsil Stratejisinde Yer Seçiminin Siyasi İşlevi*

Zeynep Yılmaz

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

zeyneppyilmaz82@gmail.com

Bu çalışma, MS 325 yılında gerçekleştirilen İznik Konsili'nin toplanma mekânı olarak Nikaia'nın (İznik) belirlenmesini, basit bir lojistik tercih olmanın ötesinde, I. *Constantinus*'un imparatorluk birliğini tesis etme stratejisinin parçası olan bilinçli bir müdahale olarak ele almaktadır. Hristiyanlık tarihindeki bu ilk ekümenik konsilin başlangıçta Ankyra'da (Ankara) toplanmasının planlanmasına karşın, toplantı öncesinde Nikaia'ya kaydırılması, kararın yalnızca teolojik değil, aynı zamanda denetimsel, lojjstik ve psikolojik dinamiklere dayandığını göstermektedir.

Çalışmada Nikaia'nın tercih edilme nedenleri üç temel eksen çerçevesinde incelenmektedir. İlk olarak, denetim ve izolasyon bağlamında, kentin göl kıyısındaki imparatorluk sarayı, piskoposların dış dünyadan izole edilerek kontrollü bir ortamda, imparatorluk otoritesinin sembolik ve fiziksel gücü altında toplanmasına imkân tanımıştır. İkinci olarak, lojistik ve strateji açısından, Nikaia Roma'nın gelişmiş ulaşım ve haberleşme ağı olan *cursus publicus* üzerindeki konumu analiz edilmektedir. Şehrin konumu, dönemin başkenti olan Nikomedia (İzmit) gibi politik rekabetin yoğun olduğu merkezlere göre daha güvenli, tarafsız bir alternatif sunmuştur. Üçüncü eksen olarak da psikolojik faktörler ele alınacaktır. Örneğin, Eusebius'un aktardığı törensel sahne (*Vita Constantini* 3.10) imparatorun piskoposların daveti üzerine oturması, konuşmaların sırası ve mekânın fiziksel düzenlemesi müzakere ortamının Constantinus'un otoritesini sergileyecek biçimde kurgulandığını göstermektedir. Bu çalışma; Nikaia seçiminin tesadüf olmadığını, aksine imparatorun Kilise üzerindeki hami rolünü pekiştirmek, Doğu-Batı dengesini kendi lehine yeniden kurmak ve karar alma süreçlerini bizzat yönlendirmek amacıyla geliştirilmiş çok katmanlı bir politika olduğunu ileri sürmektedir. Bu bağlamda mekân seçimi, Erken Hristiyanlık tarihinde siyasi otorite ile dini dogma arasındaki bütünleşmenin en somut tezahürüdür.

Anahtar Kelimeler: İznik Konsili, I. Constantinus, Cursus Publicus, İmparatorluk Denetimi, Siyasi Otorite.

İtaatin Estetiği: Apadana Rölyeflerinde Emperyal İkonografi ve Siyasal Meşruiyetin İnşası

Zeynep Akyüz

İstanbul Üniversitesi

zeynep.akyuz.22@ogr.iu.edu.tr

Ahamenid İmparatorluğu, Yakındoğu'da MÖ 550-330 yılları arasındaki hakimiyetinde kendisinden önce bölgede hâkim olan siyasi ve kültürel gelenekleri devralmış, imparatorluk ideolojisini yansıtacak yeni bir görsel dil inşa etmiştir. İnşa edilen bu dil bilinçli bir politikanın ürünü olmakla beraber bunun üzerinden kontrol, uyum ve ahenk yansıtılmaktadır. Bu hali ile rastgele bir eklektizm olmaktan çok uzaktadır. Özellikle, I. Darius döneminde inşa edilmiş olan ve günümüzde dünyanın çeşitli müzelerinde sergilenen Apadana merdivenlerindeki rölyeflerde somutlaştırılan saray stili üzerinden "itaatin estetiği" kavramını incelemek mümkündür.

Her ne kadar Ahamenid sanatı Asur'dan bir takım sanat üsluplarını devralmış olsa da sunum ve tasvirde ciddi ayrılıklar gözlenmektedir. Yeni Asur saray sanatında düşman fiziksel olarak ezilen, şiddet ve işkence gören bir şekilde tasvir edilirken Ahamenid sanatında bu üslup terk edilmiştir. Bunun yerine statik güç ve gönüllü entegrasyon diye tanımlanabilecek bir imaj oluşturulmuştur. Apadana rölyeflerinde hediye getiren elçi heyetleri ve imparatorluk tahtını taşıyan figürler, Pers yöneticileri ile iş birliği içerisinde olan, yükünü zahmetsiz ve gönüllü bir şekilde üstlenen ve el ele tutuşan bir şekilde betimlenmiştir. Ahamenid imparatorluğu tarafından bilinçli bir şekilde oluşturulan bu ikonografinin, imparatorluğun kültürel çeşitliliğini kucaklayan Pax Persica vizyonunun görselleştirilmesi olduğu ileri sürülmektedir.

Çalışmada, bu estetik dönüşümün yalnızca biçimsel bir tercih olmadığını, daha da önemlisi Elam'ın törensel mimarisinin çevresinde gelişim gösteren ve kozmik düzen kavramı ile doğrudan ilişkili bir siyasal meşruiyet inşası kaygısı güttüğü savunulmaktadır. Ahamenid siyasi anlayışına göre itaat etmek despotizme boyun eğmek değil; aksine, Ahuramazda'nın himayesinde olan evrensel/kozmik düzene katılmak ve uyum sağlamaktır. Bir başka deyişle, itaat etmek; kaosa (Drauga) karşı korunan evrensel düzenin (arta) gönüllü bir parçası haline gelmek demektir.

Bunların yanı sıra bu çalışmada, Hellen merkezli tarih yazımında oryantalist bakış açısını besleyen tek taraflı bakış açısı eleştirilecektir. Buna göre Persler, despotik ve köle ruhlu olarak nitelendirilmişlerdir. Zalim ve yozlaşmış Doğulu imgesi, Klasik Modern dönemde Avrupalı tarihçiler tarafından devralınmış ve geliştirilmiştir. Ancak, Apadana Rölyeflerinde de görülebileceği üzere "öteki" ve "barbar" olan Pers imgesinin aslında gerçeği yansıtmadığı daha ziyade son derece kapsayıcı bir sanat dili geliştirdikleri yorumu yapılacaktır. Ahamenid sanatının, başta Asur olmak üzere Elam, Mısır ve Yunan sanatından etkilendiği bilinmektedir. Sanatını devraldığı Asur'dan farklı olarak kamusal alanlarda sergilenen "estetikleştirilmiş itaat", imparatorluğun mozaik yapısını yekpare hale getiren; izleyiciyi bu kozmik düzenin (arta) bir parçası haline getiren bir iletişim aracı olarak ön plana çıkması bu çalışmada yeniden değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Apadana Rölyefleri, Ahamenid Sanatı, Persler, İtaat, Propaganda.

Nerik Şehri ve Hitit Dünyasının Politik-Teolojisi

Salih Yılmaz

İstanbul Üniversitesi

salih.yilmaz.2022@ogr.iu.edu.tr

Nerik kenti, Kaška sınırı boyunca Hititlerin en kuzeydeki yerleşimi olması, Fırtına Tanrısı kültü ile de dini-politik bir öneme haiz olması ile Hitit Devleti'nin politik söylem inşası için özel bir yerleşimdir. Bu söylem inşasında meşruiyetin teolojik temelleri, Mezopotamya'daki tanrı-kral figüründen ziyade tahta geçen Büyük Kral'ın muhtelif tanrıların metinlerde ifade edildiği üzere kralların "önünde yürümesi" suretiyle edindikleri vekillik ve rahip-kral sıfatları çerçevesinde yaratılmıştır. Tunç Çağı'nda tanrılar yerel bir mahiyete sahipken Hitit Devleti özelinde I. Tuthaliya ile bu durumun değişmeye başladığını ve daha geniş kapsamlı kültlerin geliştiğini söyleyebiliriz. Bu nedenden ötürü başta Hatti Ülkesi olmak üzere muhtelif ülkelerin de sahibi olan Büyük Kral'ın tahta muktedir olmasındaki en temel neden, hoşnut ettiği ve yerelden koparak evrenselleşmeye başlayan tanrının bu kralın "önünden yürüyerek" ona destek vermesidir.

Günümüze ulaşmış belgelerin neredeyse tamamı devlet arşivlerindeki yazışmalar ve kayıtlardan oluştuğu Hitit dünyasında, tapınak ve ibadet ritüellerinin sistematik bir şekilde kayıt altına alındığını görmekteyiz. Bu kayıtlarda kimin, hangi seremoniler uyarınca hangi tanrılara nasıl kulluğunu sunacağı ve ne kadar adak adayacağı net ve mutlak sınırlarda belirtilmiştir. Bu kayıtlardaki bilgiler, bizlere teolojik düzen içerisinde toplumsal ve politik hiyerarşinin bir yansımasını göstermektedir.

Eski Hitit Krallığı döneminde vergiden muaf tutulmuş dört şehirden biri olan, II. Hantili döneminde Kaškalar tarafından yağmalanarak ele geçirilmiş ve III. Hattušili döneminde tekrar Hitit Devleti'nin bir parçası haline gelmiş Nerik (Oymaağaç Höyük) şehri; Hitit Panteonu'nda özel bir yer teşkil eden Nerik'in Fırtına Tanrısı'nın tapınağına ev sahipliği yapmıştır. Nerik'in kaybedilmesinden sonra Nerik Kültü Hakmiš şehrine taşınmıştır. Babası II. Muršili'nin gördüğü bir rüyanın ardından İštar'a adadığı, ilerleyen yıllarda ise tahta zapt edene kadar Hakmiš'te valilik ve başrahiplik yapan III. Hattušili yeğeni ile giriştiği mücadele neticesinde tahtı ele geçirmiş ve hüküm sürdüğü süre zarfında iktidarını meşrulaştırmaya çalışmıştır. Bu kapsamda bir Apologia yazmakla beraber Nerik Kültü'nü yeniden canlandırmış ve Eski Krallık Dönemi'ndeki külte birçok yeni uygulama ve ritüel eklemiştir. Bu bildiride, III. Hattušili'nin yeğeni III. Muršili'ninn sahibi olduğu tahtı gasp ettikten sonra meşruiyetini sağlarken Nerik Kültü'nden nasıl faydalandığı ve bu husus özelinde Hitit Devleti'nin politik-teolojiği ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nerik, III. Hattušili, Politik-Teoloji, Hitit, Kült.

4. Oturum

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Mustafa Tanrıverdi

Manyas Don Kazaklarının Rusya'ya Dönüş Süreci

Merve Beren Acar
Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi

Filistin'de Musevî İskân Yasağının Uygulanması: 1900 Tarihli Kudüs Livâsı Mazbatası Üzerine Bir Değerlendirme

Oğuz Omar
Karabük Üniversitesi

Osmanlı Devleti'nden Amerika'ya Göç ve Cebel-i Lübnan'a Havale Ağları (1860–1924)

Damla Dalgıç
Koç Üniversitesi

Manyas Don Kazaklarının Rusya'ya Dönüş Süreci

Merve Beren Acar

Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi

berenacar@ogr.bandirma.edu.tr

19. yüzyıl, imparatorluklar coğrafyasında milliyetçilik cereyanlarının yanı sıra köklü mezhebî ayrışmaların da birer siyasî gerilim hattına dönüştüğü bir dönemdir. Çarlık Rusya'sının son derece heterojen dinî ve etnik yapısı içerisinde vuku bulan teolojik tartışmalar, Ortodoks dünyasında derin bölünmelere yol açmakla kalmamış, aynı zamanda çatışma ve zorunlu göç dalgalarını beraberinde getirmiştir. Bu tarihsel türbülansın bir sonucu olarak Osmanlı Devleti'ne iltica eden Don Kazakları, devletin iskân-ı muhâcirîn siyaseti çerçevesinde Manyas kazasına yerleştirilmiştir. Gerek sahip olduğu âsûde iklim özellikleri ve gerekse tatlı su balık avcılığına elverişli Manyas Gölü'nün imkânları sayesinde Don Kazakları, 1740-1962 yılları arasında bölgede varlıklarını idâme ettirebilmiştir. Bununla beraber, dinî değerlerine ve geleneklerine bağlı bir yaşam sürmeye teşne olan Don Kazakları, Türkiye'deki toplumsal dokuya entegre olma hususunda görece başarısız olmuş ve Sovyet Rusya'dan gelen davet üzerine Türkiye'den ayrılmıştır. Bu çalışmada, 1960 yılında başlayan ve 1962 yılında sona eren göç süreci ele alınacaktır. T.C. Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi belgeleri başta olmak üzere, ulusal ve yerel basın taramalarıyla desteklenen bu tebliğ, göçün nedenlerini, yerel halkın bu ayrılışa dair tavrını ve topluluğun kimlik muhafazası ile entegrasyon sorunlarını masaya yatıracaktır. Böylece hem Manyas tarihine hem de Kazaklar üzerine yapılan çalışmalara mütevazı bir bilimsel katkı sunmak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Don Kazakları, Manyas, Kocagöl, Ortodoksluk, Rusya, Göç.

Filistin'de Musevî İskân Yasağının Uygulanması: 1900 Tarihli Kudüs Livâsı Mazbatası Üzerine Bir Değerlendirme

Oğuz Omar

Karabük Üniversitesi

aws.abdallah00@gmail.com

II. Abdülhamid döneminde Filistin bölgesinde Musevî iskânını kısıtlamaya yönelik geliştirilen politikaların bilfiil sahadaki karşılığı, mevcut tarih yazımında hâlâ tartışılmaya muhtaç pek çok gri alan barındırmaktadır. Bu tebliğ, Sadaret makamına sunulmuş olan ve Kudüs Livâsı'na ait özel bir koleksiyonda muhafaza edilen 1900 tarihli, henüz literatüre girmemiş idarî bir mazbatayı merkeze alarak bu tartışmaya özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Araştırmanın gayesi, 1884'te yürürlüğe giren ve 1891'de teyit edilen iskân yasaklarının Kudüs Livâsı özelinde ne ölçüde tenfîz edilebildiğini ve bu süreçte merkezin iradesi ile taşra bürokrasisinin imkânları arasındaki açıyı analiz etmektir. Bu bağlamda araştırma, şu sorular etrafında şekillenmektedir: İskân yasağı taşrada hangi mekanizmalarla uygulanmaya çalışılmıştır? Uygulamada ne tür aksaklıklar ve zorluklar ortaya çıkmıştır? Yabancı devlet konsolosluklarının müdahaleleri bu süreci nasıl etkilemiştir? Yerel idare birimleri bu sorunlara karşı hangi çözüm önerilerini geliştirmiştir? 1900 tarihli belgenin transkripsiyonu ve içerik analizine dayanan inceleme, iskân yasağının neden tam anlamıyla işlevselleşemediğini; Yafa İskelesi'ndeki denetim zafiyetlerinden nüfus kayıt sistemindeki düzensizliklere, yerel memurların suistimallerinden yabancı konsoloslukların diplomatik müdahalelerine uzanan bir perspektifte ortaya koymaktadır. Mazbatada ayrıca polis ve jandarma gibi kolluk kuvvetlerinin sayısının artırılması, sahil ve geçiş noktalarının daha sıkı kontrol altına alınması, komisyonların kurumsallaştırılması, nüfus kayıtlarının düzenlenmesi ve ihbarı teşvik eden nakdî mükâfat sistemi gibi çeşitli çözüm önerileri de ayrıntılı biçimde serdedilmiştir. Dolayısıyla bu tebliğ, Osmanlı Devleti'nin geç dönem göç politikaları, nüfus denetimi ve taşra idaresinin uygulama kapasitesini somut bir arşiv belgesi üzerinden analiz ederek Filistin meselesine özgü sevk ve idare imkânlarının sınırlarını sorgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, II. Abdülhamid, Filistin, Kudüs Livâsı, Musevî iskânı.

Osmanlı Devleti'nden Amerika'ya Göç ve Cebel-i Lübnan'a Havale Ağları (1860-1924)

Damla Dalgıç

Koç Üniversitesi

ddalgic21@ku.edu.tr

1860-1924 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'ndan Amerika'ya önemli bir göç dalgası yaşanmıştır. Bu zaman aralığında bir milyondan fazla Osmanlı vatandaşı Amerika kıtasına göç etmiş,bunların yarım milyondan fazlası Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmiştir. Cebel-i Lübnan bölgesinden gelen Osmanlı Suriyelilerinin bu göç hareketinin aktif bir parçası olduğu bilinmektedir. İpek endüstrisinin çöküşü, gelişen ulaşım ağları, Protestan misyonerlerin etkisi ve Amerika'nın bir "fırsatlar ülkesi" olarak algılanması gibi etkenler bu göçü teşvik etmiştir. Osmanlı Devleti, ziraî üretimde aksama ve vergi kaybı endişesiyle göçü sınırlamaya çalışsa da bu hareketlilik gizli yollarla devam etmiştir. Çoğunluğu bekâr erkeklerden oluşan göçmenlerin memleketleriyle en önemli bağı ailelerine gönderdikleri paralardır ve bu havaleler özellikle Cebel-i Lübnan ekonomisinde büyük bir yer tutmaktadır. Bu durum, Osmanlı Devleti'nin göçe karşı olan tavrını yumuşatan bir etken olmuştur. Mevcut literatür bu havalelerin önemine vurgu yaparken, hangi yollarla gönderildiği sorusunu detaylı olarak ele almamaktadır. Yapılan çalışmalar konunun ekonomik boyutuna odaklanırken, para gönderim yöntemlerinin yarattığı sosyal, dinî ve politik ilişkileri genellikle görmezden gelmiştir. 1914 öncesinde banka poliçeleri ve nakit para, kişiler aracılığıyla çoğunlukla zincirleme göç ve hemşehrilik gibi güçlü güven ilişkilerine dayanan sosyal ağlar tarafından iletilmiştir. Birinci Dünya Savaşı sırasında ise İtilaf Devletleri'nin uyguladığı deniz ablukası nedeniyle para transferini sağlayan başlıca aracılar Protestan misyonerler ve ABD konsoloslukları hâline gelmiştir. Bu durum, para gönderilen bölgelere ekonomik ilişkiler üzerinden nüfuz eden olası dinî ve politik yönelimler olduğuna da işaret etmektedir. Göçmenlerin para gönderme ilişkileri, bize dönemle ilgili farklı dinamikleri gösterme potansiyeli taşımaktadır. Bu çalışma, literatürdeki bu eksiği kapatmak amacıyla "paralar nasıl gönderiliyordu?","göç sonrası bağlar nasıl sürdürüldü?" ve "bu ağların yerel ve küresel ölçekteki işleyişi nasıldı?" gibi araştırma sorularına odaklanacaktır. Bu araştırmada Osmanlı arşiv belgeleri, bireylere ait hatıratlar, ABD konsolosluk belgeleri ve ilgili ikincil literatürden yararlanılacaktır. Amerika'dan Cebel-i Lübnan'a gönderilen paraların hangi ağlar üzerinden ve nasıl iletildiğinin incelenmesi, yalnızca ekonomik içgörüler sunmakla kalmayıp, aynı zamanda sosyal, dinî ve politik boyutlara dair önemli veriler sağlayarak göç olgusunun etkilendiği ve etkilediği dinamiklerin daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına katkıda bulunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cebel-i Lübnan, Göç, Havale, Transnasyonel Ağlar, Birinci Dünya Savaşı, Protestan Misyonerler, ABD Konsoloslukları.

5. Oturum

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Murat Aydoğdu

Savaş ve Propaganda: I. Dünya Savaşı'nda Çıkan Harp Mecmuası'ndaki Fotoğrafların Analizi

Görkem Versan
Sakarya Üniversitesi

II. Dünya Savaşı'ndaki Stratejik Kırılma Noktalarından Birinin Tahlili: Z Kuvveti'nin İmhası

Deniz Eren Tinyozoğlu
Ege Üniversitesi

Soğuk Savaş Döneminde Bavyera'da Politik Düşüncenin Taşıyıcısı: Tutzing Akademisi ve 1963 Bahr Konuşması Bağlamında Bir İnceleme

Sümeyye Aydemir
Ege Üniversitesi

Savaş ve Propaganda: I. Dünya Savaşı'nda Çıkan Harp Mecmuası'ndaki Fotoğrafların Analizi

Görkem Versan

Sakarya Üniversitesi

versangorkem@icloud.com

Bu çalışma Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı sürecinde yürüttüğü propaganda faaliyetlerinde fotoğrafın rolünü, Harp Mecmuası örneği üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. 1915–1918 yılları arasında yayımlanan dergi, savaş döneminde kamuoyunu yönlendirme, orduya yönelik olumlu bir imaj inşa etme ve toplumsal dayanışmayı güçlendirme amacıyla etkili bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Okuryazarlık oranının düşük olduğu bir toplumda, görsel materyallerin geniş kitlelere ulaşmadaki işlevi, araştırma sorularının temel çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Araştırmanın temel amacı, Harp Mecmuası'nda yer alan fotoğrafların nasıl bir temsil dili kullandığını, hangi temaları ön plana çıkardığını ve bu görsel materyallerin propaganda bağlamında nasıl kurgulandığını ortaya koymaktır. Bu doğrultuda, derginin 27 sayısında yer alan yaklaşık 1100 fotoğraf, nitel içerik analizi ve görsel söylem analizi yöntemleriyle incelenmiştir. Fotoğraflar, çekim teknikleri, mekânsal dağılım, kadraj kullanımı, kişi temsilleri, nesneler, fotoğraf altı yazıları ve kronolojik değişimler gibi ölçütler çerçevesinde sistematik olarak kodlanarak değerlendirilmiştir. Buna ek olarak, mecmuada kadınların temsili, şehitlere yönelik görsel anlatılar ve askerî teçhizatın sunum biçimleri ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Kadınların çoğunlukla destekleyici ve sembolik rollerle temsil edildiği, şehitlik olgusunun ise fedakârlık ve kutsallık söylemleriyle ilişkilendirildiği tespit edilmiştir. Fotoğraflarda yer alan silah, araç ve gereçler sınıflandırılarak askerî modernleşme ve güç gösterisi bağlamında değerlendirilmiştir. Bu veriler sayısal olarak analiz edilmiş ve grafikler aracılığıyla görselleştirilmiştir. Araştırma bulguları Harp Mecmuası'nda Osmanlı ordusunun disiplinli, güçlü ve ahlaki açıdan üstün bir yapı olarak sunulduğunu, savaşın yıkıcı ve insanî boyutlarının ise büyük ölçüde arka planda bırakıldığını göstermektedir. "Biz ve onlar" karşıtlığının, kahramanlık, fedakârlık ve vatanperverlik söylemleri üzerinden inşa edildiği görülmektedir. Sonuç olarak bu çalışma, fotoğrafın tarihsel bir belge olmanın ötesinde, ideolojik ve söylemsel bir araç olarak nasıl kullanıldığını ortaya koyarak Osmanlı'da savaş propagandasının görsel ve mekânsal boyutlarını anlamaya yönelik bir perspektif sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Harp Mecmuası, I. Dünya Savaşı, Propaganda, Söylem analizi, Osmanlı.

II. Dünya Savaşı'ndaki Stratejik Kırılma Noktalarından Birinin Tahlili: Z Kuvveti'nin İmhası

Deniz Eren Tinyozoğlu

Ege Üniversitesi

denizeren537@gmail.com

7 Aralık 1941 tarihindeki Pearl Harbor baskını ile Japonya ve ABD II. Dünya Savaş'ına fiilen girmiş, Japonya böylece Doğu Asya'da İngiltere ile de mücadele etmeye başlamıştır. Büyüyen Japon tehdidine karşı İngiltere'nin, kendi ve müttefik devletlerin bölgedeki sömürgelerini korumak ve Japon çıkarma kuvvetlerine karşı koymak maksadıyla oluşturduğu "Z Kuvveti" ve Malaya Deniz Muharebesi'nde bu kuvvetin ana unsurlarının Malaya açıklarında karada konuşlu Japon uçakları tarafından batırılması meselesi bu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Modern muharebe gemisi HMS Prince of Wales ve eski nesil muharebe kruvazörü HMS Repulse'ın hava korumasından yoksun olduğu için yalnızca hava taarruzlarıyla batırılması, deniz harp tarihinde ana muharebe gemilerinin çöküşünü ve havacılığın yükselişini simgeleyen kırılma noktalarından biridir. 10 Aralık 1941 tarihindeki Malaya Muharebesi Türk basını da dahil olmak üzere dünya genelinde geniş yankı uyandırmıştır. Gelişen havacılık teknolojisi karşısında ana muharebe gemilerinin zaafını ortaya koyan bu hadise muharebe stratejilerinde köklü değişikliklere yol açmış ve muharebe tarihi çalışmaları bakımından önemli bir veri ortaya koymuştur. Bu çalışmada İngiliz Donanması'nın bu stratejik yenilgisinin nedenleri, tarafların teknolojik kapasiteleri, taktik hataları ve üstünlükleri üzerinden analiz edilmiş, ayrıca muharebenin Japonya'nın bölgesel hakimiyetine etkisi ve gemi enkazları üzerindeki güncel sualtı araştırmaları üzerinden ele alınmıştır. Türkçe literatürde henüz üzerine yeterince araştırma yapılmamış bu konu ile bir başlangıç noktası oluşturulmak istenmiş ve bu alan üzerine yapılacak yeni çalışmaların teşvik edilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: II. Dünya Savaşı, Kraliyet Donanması, Hava Taarruzu, Doğu Asya, Askeri Tarih.

Soğuk Savaş Döneminde Bavyera'da Politik Düşüncenin Taşıyıcısı : Tutzing Akademisi ve 1963 Bahr Konuşması Bağlamında Bir İnceleme

Sümeyye Aydemir

Ege Üniversitesi

sumeyyeaydemir4783@gmail.com

Soğuk Savaş dönemi, Avrupa'da politik düşüncenin yeniden şekillendiği, demokratik tartışmaların ve uluslararası ilişkiler analizlerinin çağın şartlarına göre tanımlandığı kritik bir zaman aralığıdır. Bu süreçte fikir üretimi, toplumsal tartışma ve politik diyalog açısından merkezi bir rol oynayan kurumlardan biri Bavyera'daki Tutzing Akademisi'dir. 1947'de Batı Almanya'da entelektüel ve siyasi eğitim kurumlarının yeniden yapılandırıldığı kritik bir dönemde kurulan akademi; düşünürleri, siyaset bilimcileri, politikacıları ve akademisyenleri bir araya getirerek, Avrupa'nın demokratikleşme süreci, politik reformları ve kültürel dönüşümleri üzerine sistematik tartışmalar yürütmüştür. Bu çalışma, Tutzing Akademisi'nin politik düşünce üzerindeki etkilerini ve Bavyera özelindeki işlevini analiz etmektedir. Araştırma, akademinin düzenlediği seminerler, konferanslar ve bilimsel çalışmalar üzerinden, Soğuk Savaş döneminde demokratik tartışmaların nasıl yönlendirildiğini ve politik karar alma süreçleriyle kurduğu dolaylı ilişkileri incelemektedir. Bu çerçevede çalışma, Tutzing Akademisi'nin faaliyetlerini kurumsal bir yapı olarak ele alırken, somut örnekler üzerinden politik düşüncenin üretimi ve dolaşımı üzerindeki etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışma aynı zamanda Tutzing Akademisi'nin 1963'teki toplantıya ev sahipliği yapmasının tesadüf olmadığını, kurumun 1950'lerden itibaren dış politika tartışmalarını sistematik olarak desteklediğini de göstermektedir. Bu bağlamda, bildirinin argümanlarından bir diğeri ise akademide gerçekleştirilen tartışmaların yalnızca entelektüel üretimle sınırlı kalmayıp, Avrupa'daki politik söylem ve yönelimler üzerinde etkili olduğudur. Bildirinin savlarını desteklemek üzere, Egon Bahr'ın Temmuz 1963'te Tutzing Akademisi'nde yaptığı "Wandel durch Annäherung" başlıklı konuşma temel alınmıştır. Bu konuşma, dönemin siyasi atmosferi içinde Batı Almanya'nın dış politika yaklaşımında önemli bir kırılma noktası teşkil etmiş ve Doğu-Batı ilişkilerinde yeni bir diyalog zemininin oluşmasına katkı sağlamıştır. Bildirinin akademik katkısı Tutzing Konuşmasının, 1966-1969 "Büyük Koalisyon" döneminde Doğu politikası tartışmalarının şekillenmesinde ve 1969'dan sonra Brandt hükümetinin Moskova anlaşmasının hazırlık sürecinde referans noktası olarak kullanıldığını ortaya koymasıdır.

Anahtar Kelimeler: Soğuk Savaş, Diplomasi, Almanya, Tutzing Akademisi.

2. GÜN — 06 Mayıs 2026, Çarşamba

1. Oturum

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Fatih Mehmet Sancaktar

Cumhuriyet Dönemi Milliyetçi Fikir Dergilerinde Doğu Türkistan Meselesi Üzerine Bir İnceleme

Hüseyin Kaan Han
Trakya Üniversitesi

İngiltere Kralı VIII. Edward'ın 1936 Yılında Türkiye' ye Yaptığı Ziyaretin Sebep ve Sonuçları

Sıla Nur Kaymiş
Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi

Ernest Mamboury'nin Ankara Gezi Rehberi'nde Cumhuriyet Başkentinin Temsili

Emre Ayar
Sakarya Üniversitesi

Tek Parti İdaresinde CHP İl Teşkilatları ve Yerel İdare Amirleri Arasındaki İlişkiler

Muhammet Eren Erdoğan
Selçuk Üniversitesi

Cumhuriyet Dönemi Milliyetçi Fikir Dergilerinde Doğu Türkistan Meselesi Üzerine Bir İnceleme

Hüseyin Kaan Han

Trakya Üniversitesi

huseyinkaanhan@gmail.com

Dergi ve gazeteler gibi basın-yayın organları her dönemde belli bir ideolojiye sahip olan grupların halka ulaşmak için kullandıkları başat araçlar olmuştur. II. Meşrutiyet'in coşkusuyla birlikte fazlasıyla artan basın faaliyetleri, Cumhuriyet döneminde de bu canlılığı sürdürmüş, Cumhuriyet döneminde ideolojiler veya rüştünü ispatlayarak Türk düşünce dünyasında parlayan mütefekkirler, muhtelif dergilerde yazılarını ve görüşlerini yayımlamış, halka ulaşarak söylemsel ve sembolik varlıklarını sürdürmüşlerdir. Özellikle 1940'lı yıllarda çoğalan bu faaliyetler 50'li, 60'lı ve 70'li yıllarda çeşitlenerek devam etmiş, solcu, İslamcı ve milliyetçi kesimler alt tabana bu faaliyetlerle ulaşmayı başarmışlardır. Bu çalışma, Cumhuriyet dönemi "milliyetçi fikir dergiciliği›› kulvarına yoğunlaşarak Cumhuriyet dönemindeki milliyetçi fikir dergilerinde Doğu Türkistan meselesi özelinde Esir Türkler konusunun nasıl ve ne şekilde ele alındığını incelemektedir. Çalışma kapsamında; Türkeli (1968-68), Büyük Türkeli (1962), Türk Yolu (1969), Millî Hareket (1966-74), Mefkûre (1951-53), Orkun (1962-64), Serdengeçti (1947-62), Ülkücü Kadro (1976-77), Töre (1971-1985), Bozkurt (1972-77), Genç Arkadaş (1975-76), Ötüken (1964-75), Toprak (1962-67), Devlet (1969-78), Birlik Dış Politika Dergisi (1977-78), Fedai (1963-79) dergilerinin muhtelif sayılarında "Doğu Türkistan" ve ''Esir Türkler" konu başlıkları üzerine duran yazılar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Basın Tarihi, Milliyetçi Basın, Diaspora, Doğu Türkistan, Esir Türkler.

İngiltere Kralı VIII. Edward'ın 1936 Yılında Türkiye' ye Yaptığı Ziyaretin Sebep ve Sonuçları

Sıla Nur Kaymiş

Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi

silakaymis@ogr.bandirma.edu.tr

I. Dünya Savaşı'na farklı taraflarda giren Osmanlı ve İngiliz İmparatorlukları arasındaki çatışmalar resmi olarak Gazi Mustafa Kemal Paşanın öncülüğünde başlayan Milli Mücadele'nin sonunda, Lozan Antlaşması ile sonlanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında gergin olan Türk-İngiliz ilişkileri, ancak Musul-Kerkük sorunun çözümü ile birlikte yumuşama sürecine girmiştir. Bunula beraber iki devlet arasındaki ilişkilerin kayda değer bir ilerleme kaydedebilmesi ancak siyasi atmosferdeki değişikliklerin bir sonucu olarak 1930'larda gerçekleşecektir. Bu dönemde Almanya ve İtalya'nın saldırgan politikaları Türk ve İngiliz devletlerini ortak çıkarlar etrafında bir araya gelmeye yönlendirmiştir. İngiltere ile Türkiye arasında gelişen ikili ilişkilerin en önemli tezahürlerinden biri de VIII. Edward'ın 4 Eylül 1936 tarihinde Türkiye'yi ziyaretidir. İstanbul'da Mustafa Kemal Atatürk ile Dolmabahçe Sarayında bir araya gelen VIII. Edward, İngiltere'nin Türkiye'ye dönük olumlu politikalarını ve devrimlere duyduğu hayranlığı belirtmiştir. Mevcut devletler arası statükonun devamını savunan ve bu politikasını "Yurtta sulh, cihanda sulh" sloganı ifade eden Türkiye, İngiltere ile ilişkilerini geliştirme arzusunda olmuştur. Bu çalışmada Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi Belgeleri esas alınarak VIII. Edward'ın ziyaretinin sebepleri, ziyaret öncesindeki diplomatik hazırlıklar, ziyaret sırasında yapılan görüşmeler, basına yapılan açıklamalar, ziyaret edilen mekanlar, bunun İngiltere ve Türkiye kamuoyuna yansıması ve ziyaretin sonuçları ele alınacaktır. Mevcut kitap ve makalelerdeki bilgiler, üzerinden gizlilik ibaresi kaldırılan Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi Belgeleri ile karşılaştırılarak, farklılıklar ve benzerlikler ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu çalışma ile arşiv belgelerinin analitik incelemeye tabi tutulması ve Türk-İngiliz ilişkileri üzerine yapılacak çalışmalara katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, İngiltere, Kral VIII. Edward, Atatürk, Dış Politika.

Ernest Mamboury'nin Ankara Gezi Rehberi'nde Cumhuriyet Başkentinin Temsili

Emre Ayar

Sakarya Üniversitesi

emre.ayar@ogr.sakarya.edu.tr

Ernest Mamboury tarafından kaleme alınan Ankara Gezi Rehberi, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Ankara'nın nasıl tanıtıldığını ve nasıl bir başkent imgesiyle sunulduğunu göstermesi bakımından dikkate değer bir kaynaktır. İlk baskısı 1933 yılında yayımlanan, 1934 yılında gözden geçirilerek yeniden basılan eserin Ankara'yı tarihî, coğrafi, idari, toplumsal ve kültürel yönleriyle birlikte ele alması, onu Cumhuriyet döneminin şehir anlayışını ve başkent tasavvurunu yansıtan bir metin hâline getirmektedir. Yedi bölümden oluşan rehberde pratik bilgiler, genel tanıtımlar, ulaşım imkânları, şehir içi güzergâhlar, anıtlar, sit alanları ve Ankara çevresine ilişkin açıklamalar bir arada sunulmaktadır. Bu yönüyle eser hem şehir tarihi hem de Cumhuriyet'in mekânsal söylemi açısından önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Bu bildirinin temel amacı, Ankara Gezi Rehberinde Cumhuriyet başkentinin hangi unsurlar üzerinden temsil edildiğini ortaya koymaktır. Çalışmada eser, metin çözümlemesi ve temsil analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu çerçevede rehberde yer alan şehir tasviri; mekânsal dönüşüm, gündelik hayat, ulaşım, konaklama, kamusal kurumlar, tarihsel miras ve görsel unsurlar başlıkları altında değerlendirilmiştir. Böylece metnin yalnızca bilgi veren bir rehber olarak değil, aynı zamanda Ankara'nın nasıl görülmesi gerektiğine dair bir çerçeve kuran söylemsel bir metin olarak okunması amaçlanmıştır. Rehberde Ankara, geri kalmış ve sınırlı imkânlara sahip bir taşra kasabasından modern, düzenli, sağlıklı ve gelişmekte olan bir başkente dönüşen bir şehir olarak kurgulanmaktadır. Metinde 1923 Ankara'sının konut yetersizliği, konaklama sorunları ve sağlık problemleri vurgulanırken, 1930'lu yıllarda bataklıkların kurutulması, yeni kamu yapılarının inşası, yeni semtlerin oluşması, otellerin artması ve ulaşım imkânlarının gelişmesi üzerinden yeni bir başkent görünümü ortaya konulmaktadır. Taksiler, otobüs hatları, oteller, restoranlar, posta, telefon ve telgraf hizmetleri ile tiyatro, konser ve konferanslar gibi gündelik yaşama ilişkin unsurların ayrıntılı biçimde yer alması, Ankara'nın yalnızca idari bir merkez değil, modern şehir hayatının kurulduğu bir başkent olarak düşünüldüğünü göstermektedir. Sonuç olarak bu çalışma, Mamboury'nin rehberinin Cumhuriyet Ankara'sını yalnızca tanıtan bir metin olmadığını; aynı zamanda modernleşme, mekânsal dönüşüm ve "başkentleşme" süreçlerini görünür kılan bir temsil aracı olarak değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Şehir Tarihi, Modernleşme, Ankara, Ernest Mamboury.

Tek Parti İdaresinde CHP İl Teşkilatları ve Yerel İdare Amirleri Arasındaki İlişkiler

Muhammet Eren Erdoğan

Selçuk Üniversitesi

m.erenerdogan1@gmail.com

Türkiye Cumhuriyeti'nin Tek Parti dönemi olarak tarihe geçmiş, her ne kadar 1924 ve 1930 yıllarında çok partili siyasal hayata geçiş teşebbüsleri olmuşsa da bu denemeler başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Böylelikle Cumhuriyet Halk Partisi 1923 yılından Demokrat Parti'nin iktidara geldiği 1950 yılına kadar ülke idaresini üstlenen yegâne siyasal parti olmuştur. Bahsi geçen dönemin en önemli özelliği ise Parti-Devlet bütünleşmesi olarak bilinen idari teşkilatlanmadır. Özellikle 1930'lu yılların ilk yarısında CHP genel sekreterinin içişleri bakanlığını üstlenmesi ve CHP il başkanlarının valilikleri üstlenmesi ile tezahür eden bu süreç, yine 1930'lu yılların sonunda yoğunluğunu kaybetmiştir. Bununla birlikte Cumhuriyet Halk Partisi yönetimi, parti mensubu olmayan vali, kaymakam gibi yerel idare amirlerinin parti ile ilişkilerini hassasiyetle takip etmiş ve onların tıpkı önceden olduğu gibi bir parti valisi gibi hareket etmelerini istemiştir. Özellikle 1940'lı yıllarda CHP bölge müfettişlerinin yapmış oldukları il teftişlerinde en çok önem verdikleri hususun yerel idare amirleri ile CHP il teşkilatları arasındaki ilişkiler olduğu anlaşılmaktadır. Faaliyetleri sıkı şekilde takip edilen vali ve kaymakamların il, ilçe teşkilatlarına yardımcı olup olmadıkları CHP'nin yerel kongrelerine katılıp katılmadıkları hassasiyetle raporlanmıştır. Raporlardan anlaşıldığı kadarıyla yerel idare amirleriyle CHP il teşkilatları arasında ahenk olduğu kadar ciddi anlaşmazlık ve uyumsuzluklar da bulunmaktadır. Herhangi bir valinin partinin yerel kongresine katılmaması yahut bir kaymakamın ilçe teşkilatına istenildiği ölçüde yardımcı olmaması, yani yerel idare amirlerinin partiye karşı mesafeli tutum sergilemeleri, CHP idaresi tarafından önemli bir sorun olarak algılanmıştır. Bu çalışmanın amacı CHP il teşkilatları ile yerel idare amirleri arasındaki anlaşmazlık konularını CHP il teftiş raporlarından hareketle incelemek, müfettişlerin bu anlaşmazlıkları parti merkezine nasıl yansıttıkları ve CHP yönetiminin bu konuda nasıl bir tavır sergilediğini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: İç Politika, CHP, Tek Parti Dönemi, Parti-Devlet Bütünleşmesi.

2. Oturum

Oturum Başkanı: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Tekin

20 Numaralı Ankara Şer'iyye Sicili Örneğinde Suç ve Mahkeme (1622-1623)

Fatma Nur Özaknış
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Sokağın Sıhhi ve Ahlaki Boyutları: Erken Modern İstanbul'da Normatif Temizlik

Fatıma Şüheda Özdinç
Boğaziçi Üniversitesi

18. Yüzyıl Üsküdar'ında Cinayet ve Keşif

Emre Coşkun
İstanbul Üniversitesi

20 Numaralı Ankara Şer'iyye Sicili Örneğinde Suç ve Mahkeme (1622-1623)

Fatma Nur Özaknış

Karadeniz Teknik Üniversitesi

ozaknisfatmanur@gmail.com

Osmanlı siyasî tarihinin çalkantılı dönemlerinden birisini teşkil eden Sultan I. Mustafa'nın 1622'de ikinci kez tahta çıkışı, merkezî otoritenin ciddi şekilde sarsıldığı bir süreci başlatmıştır. Genç Osman Vakası'nın ardından gerçekleşen bu cülus, başkentte ortaya çıkan otorite boşluğunun taşraya da sirayet etmesine ve asayiş problemlerinin artmasına zemin hazırlamıştır. Bu siyasî atmosferde, Ankara gibi stratejik bir merkezde adlî hayatın nasıl şekillendiğini tahlil etmek açısından şer'iyye sicilleri birinci elden ve vazgeçilmez kaynaklar arasında yer almaktadır. Bildirinin kapsamını, Sultan I. Mustafa'nın ikinci saltanat dönemine tekabül eden H.1031-1032 (1622-1623) tarihli kayıtlar oluşturmaktadır. Ankara şer'iyye sicillerinin 17. yüzyıla ait serisi toplam 72 defterden müteşekkildir. Bu seri içinde kronolojik olarak ilk sıralarda yer alan 20 Numaralı Ankara Şer'iyye Sicili, bu bildirinin ana kaynağını teşkil etmektedir.

Bu bildiri, 17. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı Devleti'nin önemli ticaret merkezlerinden birisi olan Ankara'da görülen ceza davalarını şer'iyye sicilleri üzerinden analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın kapsamını, söz konusu döneme ait 20 Numaralı Ankara Şer'iyye Sicili'nde yer alan yaralama, öldürme, saldırı, gece baskını, hırsızlık, eşkıyalık vb. toplum düzenini ihlal eden olaylara ilişkin dava kayıtları oluşturmaktadır. Araştırmada bireylerin mahkemeye hangi tür suçlar sebebiyle başvurdukları, ceza davasında şikâyetlerin nasıl dile getirildiği, delil ve şahitlik mekanizmasının nasıl işlediği ve şer'iyye mahkemelerinin ceza davalarında nasıl bir yargılama süreci yürüttüğü sorularına cevap aranmıştır. Ayrıca, bu davalar üzerinden Osmanlı taşrasında asayişin korunması, toplumsal düzenin sağlanması ve suçlara karşı geliştirilen hukukî önlemler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede çalışma, suç ile ceza arasındaki ilişkinin nasıl kurulduğu ve mahkemenin toplumsal düzeni koruyucu rolünü ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, şer'iyye sicilleri yalnızca hukukî bir kaynak olmanın ötesinde, dönemin güvenlik algısını, suç tiplerini ve yerel toplum yapısını yansıtan önemli veriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şer'iyye Sicilleri, Ankara, 17. Yüzyıl, Suç, Ceza Davaları.

Sokağın Sıhhi ve Ahlaki Boyutları: Erken Modern İstanbul'da Normatif Temizlik

Fatıma Şüheda Özdinç

Boğaziçi Üniversitesi

suhedaozdinc@hotmail.com

Erken Modern İstanbul'da kamusal alanların temizliğini ve görünümünü düzenlemeye yönelik çabaların sosyal ve sıhhi arka planlarını inceleyen bu çalışma, geç 18. yüzyıldan 19. yüzyılın ortalarına kadar yayımlanan fermanlar ile son yıllarda İstanbul'un sosyal, çevre ve hastalık tarihi üzerine yapılan çalışmaları birlikte değerlendirmektedir. Bildiri, sokak temizliğine ilişkin düzenlemelerin yalnızca hijyenik kaygılarla sınırlı kalmayıp bireylerin kamusal alandaki varlıklarını, hareketliliklerini ve görünürlüklerini dönemin sosyal ve demografik dinamikleri çerçevesinde kontrol etmeyi amaçladığını ileri sürmektedir. Nitekim, 18. yüzyılda şehirde kaydedilen sık epidemilerin yarattığı sıhhi kaygılar bu düzenlemeler üzerinde etkili olmakla birlikte belgelerde sıkça karşılaşılan "tanzîf ve tathîr" kavramlarının fiziksel temizliğin ötesine geçen bir anlam taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda temizlik, yalnızca hijyenik bir gereklilik değil, İslami referanslarla ilişkilendirilerek kamusal alanın sınırlarını ve kabul edilebilir davranış biçimlerini tanımlayan normatif bir araç hâline gelmektedir. Henüz belediye yapılanmasına sahip olmayan imparatorluk başkentinin, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması gibi yapısal düzenlemeler ve dinamik demografik değişiklikler karşısında çevre temizliğini koruyamaması fermanların yayımlanmasında belirleyici olmuştur. Ancak, belgelerde kadınlar, dilenciler, göçmenler gibi aktörlerin doğrudan muhatap alınmış olması bu düzenlemelerin yalnızca fiziksel kirliliğin ortadan kaldırılması ile sınırlı olmadığını, aynı zamanda kamusal alanın asayişi sağlama veya demografiyi kontrol altına alma gibi nedenler doğrultusunda ahlaki ve toplumsal olarak yeniden düzenlenmesi anlamına geldiğini göstermektedir. Bu çerçevede sokak, yalnızca gündelik hayatın geçtiği bir mekân değil, aynı zamanda otoritenin görünürlüğünü pekiştirdiği ve toplumsal sınırları yeniden ürettiği bir denetim alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, bildirinin ana argümanı kamusal alanların düzenlenmesine ilişkin müdahalelerin hızla büyüyen İstanbul'un uzun süredir devam eden somut sorunlarının çözülmesine yönelik olmasının yanında, sosyal kontrolü de amaçladığıdır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İstanbul'u, Kamusal Alan, Temizlik, Mekansal Ahlak, Sosyal Kontrol.

18. Yüzyıl Üsküdar'ında Cinayet ve Keşif

Emre Coşkun

İstanbul Üniversitesi

emrecoskun2024@ogr.iu.edu.tr

Osmanlı hukuk ve sosyal tarih yazıcılığının önemli kaynaklarından olan Kadı Sicilleri, cinayet vakalarının "keşif" usullerine ve bu sürecin aktörlerine ışık tutmaktadır. Literatürde cinayet vakalarına dair az sayıda çalışma bulunmakla birlikte, genel olarak İstanbul, özelde ise Üsküdar bağlamında keşif sürecinde ahalinin oynadığı rol ile mahkeme ve emniyet aktörlerinin hangi mercilerce görevlendirildiği gibi konular yeterince aydınlatılamamıştır.

Sicilde yer alan cinayet kayıtları, keşif sürecinin rastgele değil, belirli aşamalar izlenerek tamamlandığını göstermektedir. Ancak bu aşamaların ardındaki dinamikler bir dizi soruyu da beraberinde getirmektedir: Vakanın mahkemeye intikali bizzat maktul yakınları tarafından mı sağlanmıştır, yoksa doğrudan bürokratik kanallar aracılığıyla mı gerçekleşmiştir? Cinayet mahallinin bulunduğu idari konum, olay yerine müdahale edecek emniyet görevlilerinin seçimini ne ölçüde belirlemiştir? Bununla birlikte, maktul üzerinde yapılan dış muayene için görevlendirilen heyetin, fail tarafından kullanılan cinayet aletini tespit etmek amacıyla yara izlerini hangi usullerle incelediği de sicillerde üzerinde durulması gereken konulardan biridir.

Öte yandan, bu soruların bir uzantısı olarak, mahalle huzurunu derinden sarsan vakalar başta olmak üzere, ahalinin önde gelen isimlerinin (imam gibi figürlerin) bu adli sürece fiilen ne şekilde dâhil oldukları da önemli bir merak konusudur. Dahası, mahkemenin ceset üzerinde yapacağı incelemelerde görev alacak adli personelin tayininde zaman zaman "iltimas" ilişkilerinin devreye girip girmediği, Osmanlı adli bürokrasisinin işleyişine dair cevaplanması gereken kritik bir husustur.

Bu bildiride, Üsküdar Mahkemesi 403 numaralı sicil defterinden (1740-1742) hareketle söz konusu soruların izi sürülmektedir. Cinayet vakalarına ilişkin tahkikatlarda görevlendirmelerin nasıl şekillendiği, usulün merkezinde yer alan bürokrasi-emniyet eşgüdümü ve olay yeri incelemelerinde ahalinin üstlendiği rol, vaka örnekleri üzerinden ele alınarak literatüre katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: 18. Yüzyıl, Şer'iyye Sicilleri, Üsküdar, Cinayet, Keşif.

3. Oturum

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Özgür Kolçak

Cumhuriyet Döneminde İstanbul'da Numarataj ve Mekânsal Dönüşüm: Beyoğlu Belediyesi Örneği

Tuğbanur Çelik
Sakarya Üniversitesi

Osmanlı İstanbul'unda Mahalle Adları ve Mekânsal Dağılımı (1546–1803)

Hanife Küçük
Sakarya Üniversitesi

Mekânsal Meşruiyetin İnşa Örneği: Törenler ve Vakıf Telakkisi Bağlamında Okmeydanı

Ahmet Coşkun
İstanbul Üniversitesi

Cumhuriyet Döneminde İstanbul'da Numarataj ve Mekânsal Dönüşüm: Beyoğlu Belediyesi Örneği

Tuğbanur Çelik

Sakarya Üniversitesi

tugbanur.celik@ogr.sakarya.edu.tr

Cumhuriyetin ilk yılları İstanbul'un idarî yapısının ve kentsel mekânının yeniden düzenlendiği önemli bir dönüşüm sürecine işaret etmektedir. Bu dönemde yürütülen numarataj ve sokak adlandırma çalışmaları, teknik bir düzenleme faaliyeti olmaktan öte, kentin idarî örgütlenmesini ve mekânsal düzenini yeniden tanımlayan uygulamalar olarak öne çıkmaktadır. Cumhuriyet yönetiminin kent mekânını daha sistemli ve denetlenebilir bir idarî çerçeve içinde düzenleme çabaları, özellikle 1920'lerin sonu ve 1930'ların başında gerçekleştirilen sayım ve rehber çalışmaları aracılığıyla somutlaşmıştır. Bu bildiri, söz konusu dönüşümü Beyoğlu Belediyesi sınırları içinde yer alan 27. Mıntıka'dan 42. Mıntıka'ya kadar uzanan alan üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel kaynaklarını 1927 tarihli bina ve arazi sayımı verilerini içeren 1927 İstanbul'u Bina ve Arazi Cetvelleri, 1934 tarihli İstanbul Şehri Rehberi ve dönemin ayrıntılı kent dokusunu yansıtan Pervititch Sigorta Haritaları oluşturmaktadır. Bu kaynaklar, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarındaki İstanbul'un kentsel yapısına ilişkin ayrıntılı veriler sunmaları bakımından çalışmanın temel veri tabanını teşkil etmektedir.

Araştırma kapsamında, söz konusu kaynaklarda yer alan yapı sayıları, kullanım türleri, sokak adları ve idarî aidiyet bilgileri sayısallaştırılarak Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ortamına aktarılmaktadır. Elde edilen veriler ArcGIS Pro yazılımı kullanılarak mekânsal olarak modellenmekte ve konumsal doğrulamaları Pervititch haritaları yardımıyla gerçekleştirilmektedir. Böylece, bina, sokak, mahalle ve mıntıka düzeyinde bütünleşik bir mekânsal veri tabanı oluşturulması hedeflenmektedir. Bu çerçevede araştırma, Cumhuriyet döneminde Beyoğlu'nun idarî coğrafyasının ve kentsel dokusunun nasıl yeniden düzenlendiğini mekânsal veriler üzerinden analiz etmeyi amaçlamaktadır. Geleneksel idarî belgelerin dijital yöntemlerle yeniden değerlendirilmesi, tarihsel verinin haritalandırılabilir hâle getirilmesine imkân tanıyarak İstanbul kent tarihine katkı sunmayı ve dijital tarih çalışmalarına yönelik metodolojik bir örnek ortaya koymayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Şehir Tarihi, Dijital Tarih, Beyoğlu, Mekânsal Analiz, Numarataj, Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS).

Osmanlı İstanbulu'nda Mahalle Adları ve Mekânsal Dağılımı (1546-1803)

Hanife Küçük

Sakarya Üniversitesi

hanifekucuke@gmail.com

Bu bildiri, TÜBİTAK 2209-A Programı kapsamında yürütülen "Suriçi İstanbul Mahallelerinin Toponomik Dönüşümü: Dijital Osmanlı Çalışmaları Bağlamında Karşılaştırmalı Bir İnceleme (1546-1803)" başlıklı projenin temel bulgularını ve yöntemsel çerçevesini ortaya koymaktadır. Araştırma, İstanbul Suriçi mahallelerinin 1546-1803 yılları arasındaki toponomik ve mekânsal dönüşümünü Dijital Beşerî Bilimler araçlarıyla incelemektedir. Osmanlı kent tarihçiliğinde farklı kaynaklara dağılmış, izlenmesi güç mahalle verileri bu çalışmada nicel ve mekânsal analizlerle değerlendirilmiştir.

Çalışmanın veri tabanını, 1546 ve 1600 tarihli İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri ile 85 farklı İstanbul şer'iyye sicilinden sistemli biçimde derlenen toplam 14.042 mahalle kaydı oluşturmaktadır. Geleneksel metin okuma yöntemleriyle bütüncül biçimde çözümlenmesi ve ilişkisel bağlarının kurulması oldukça güç olan bu veri seti, hazırlanan standart bir toponomik rehber doğrultusunda tasnif edilerek dijital bir envantere dönüştürülmüştür.

Verilerin mekânsallaştırılması sürecinde Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) kullanılmıştır. ArcGIS Pro yazılımı aracılığıyla, 19. yüzyıl başlarına ait Mühendishane-i Berrî-i Hümâyûn ve Stolpe haritaları güncel koordinat sistemleriyle uyumlu hâle getirilmiştir. Mahalleler, merkezlerinde yer alan ibadethaneler esas alınarak vektörel düzleme aktarılmış; yüzyıllara yayılan ad ve sınır değişimleri katman çakıştırma yöntemiyle görünür kılınmıştır.

Elde edilen bulgular, Suriçi mahallelerinin morfolojik çekirdek dokusunda güçlü bir süreklilik bulunduğunu göstermektedir. Buna karşılık, mahalle adlandırmalarında, özellikle banî unvanlarının değişmesi ve yeni vakıf ilişkilerinin kurulmasıyla bağlantılı dikkat çekici bir toponomik dönüşüm yaşandığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak, bu çalışma on dört bini aşkın arşiv kaydının salt metinsel bir veri yığını olmaktan çıkarılıp dijital araçlar yardımıyla somut, sorgulanabilir ve haritalandırılabilir bir kent tarihi envanterine nasıl dönüştürülebileceğini gösteren yöntemsel bir model önermektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İstanbulu, Toponomi, Dijital Beşerî Bilimler, Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS), Şer'iyye Sicilleri, Kent Tarihi.

Osmanlı'da Mekânsal Meşruiyetin İnşası: Törenler ve Vakıf Telakkisi Bağlamında Okmeydanı

Ahmet Coşkun

İstanbul Üniversitesi

coskun.ahmet.2@ogr.iu.edu.tr

Osmanlı Devleti'nde okçuluk, İstanbul'da teşekkül edilen Okmeydanı bünyesinde kurumsal bir kimliğe büründürülmüştür. Bu çerçevede, ilk teşekkülünden itibaren ok talimlerinin icra edildiği bir saha olan Okmeydanı, 18. yüzyılda top ve 19. yüzyılda ise tüfek talimlerinin yapıldığı bir talimgâh hüviyeti kazanmıştır. Bununla birlikte, söz konusu meydan, çeşitli dua törenleri, sünnet ve icazet merasimleri ile kemankeş padişahların kabza alma törenlerinin gerçekleştirildiği, dinî ve sembolik anlamlarla yüklü, çok işlevli bir mekân olarak temayüz etmiştir.

II. Mehmed döneminde okçulara tahsis edilen Okmeydanı'nın vakıf statüsünde telakki edilmesi, vakfiyeti hususunda Şeyhülislam Ebussuûd Efendi'den (ö. 1574) fetva alınmasının yanı sıra, yağmur ve muzafferiyet dualarının burada yapılması bu meydana "kutsiyet" atfedilmiş olduğunu gösterir niteliktedir. Bu bağlamda, Okmeydanı'nın yalnızca bir "ok atma sahası" olmanın ötesinde, korunması ve sürekliliğinin sağlanması gereken sembolik bir mekân olarak kurgulandığını ileri sürmek mümkündür. Nitekim, söz konusu meydanın zaman zaman çeşitli müdahalelere maruz kalması ve bazı esnaf gruplarınca meydana el konulmasına yönelik girişimlerde bulunulması üzerine bu tür teşebbüslerin engellenmesi amacıyla Divan-ı Hümayun'dan hükümler ihdas edildiği, alınan kararlara riayet edilmediği hallerde ise hükümlerin tecdid edildiği ve gerektiğinde fetvalarla desteklendiği tespit edilmektedir. Tüm bunları devletin Okmeydanı üzerindeki tasarrufunu ve meydanın meşruiyetini tahkim etme yönündeki bilinçli siyasetinin tezahürü olarak okumak mümkündür.

Esasen Okmeydanı'nın "vakf" olma statüsü tartışmaya açık görünmektedir. Kaynaklara meydanın bir vakıf olarak yansımış olmasına rağmen, bunu tescil edebilecek bir vakıf evrakına rastlanılamamış olması ve meydanın müstakil gelir kaynaklarına (akarât) sahip olmaması vakıf statüsündeki muğlaklığı pekiştirmektedir. Bu durum, Okmeydanı'nın fiilî bir vakıf olmaktan ziyade siyasî ve sembolik saiklerle vakıf söylemi içinde meşrulaştırılmış bir alan olabileceği ihtimalini akla getirmektedir.

Bu bildiride, İstanbul Okmeydanı'nda ne tür törenlerin icra edildiği, törenlere kimlerin katıldığı ve bu törenlerin nasıl icra edildiği üzerinde durularak törenler ve vakıf telakkisi çerçevesinde meydanın meşruiyetinin nasıl inşa edildiğinin ortaya konulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okmeydanı, Okçuluk, Tören, Mekânsal Meşruiyet, Vakıf Telakkisi.

4. Oturum

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Metin Ünver

Modernleşen Osmanlı'yı Reklamlar Üzerinden Okumak

Berat Şahin
Boğaziçi Üniversitesi

Yenileşme Çağında Osmanlı Diplomasisi ve İstanbul Sefarethaneleri

Semih Öztürk
İstanbul Üniversitesi

Osmanlı Dış Ticaretini Yeniden Okumak: Ticaret Şehbenderliği ve Ticaret Layihalarının Kaynak Potansiyeli

Selinay Doğan
Sakarya Üniversitesi

Modernleşen Osmanlı'yı Reklamlar Üzerinden Okumak

Berat Şahin

Boğaziçi Üniversitesi

berat.sahin1@std.bogazici.edu.tr

İlancılığın tarihi insanlığın ilk dönemlerine kadar uzansa da bugün bildiğimiz anlamda modern-kapitalist dünyanın vazgeçilmez unsurlarından olan reklamcılık 19. yüzyılda gelişmeye başlamıştır. Bu gelişim aynı yüzyılda Osmanlı Devleti'ndeki reklamcılık sektörüne de yansımış ve iç dinamiklere bağlı olarak ilerlemiştir. Modernleşme hamlelerine ilk olarak askeri alanda başlayan Osmanlı, daha sonra bu çabaları bürokratik alanda da sürdürmüştür. 19. yüzyılın ikinci yarısına geldiğimizde ise modernleşme olgusunun iktisadi ve içtimai alanlara da sirayet ettiğini görmekteyiz. 1838 Baltalimanı Antlaşması ile Osmanlı, Batı kapitalizmi için açık bir pazar haline gelmişti. Akabinde gelen 1839 Tanzimat Fermanı'nın ilanı da sosyo-ekonomik hayatın dinamiklerinde köklü değişimlerin habercisiydi. Bütün bu yeni iktisadi ve içtimai iklimin sonucunda basın-yayın hayatının iyiden iyiye canlanması kaçınılmaz oldu. Zira ticari gelişmeleri etkileyecek haberlerin takip edilmesi, yerli ve yabancı tüccarlar için bir gereklilikti. Nitekim Osmanlı topraklarında yayınlanan ilk gazeteler Fransızca ticaret gazeteleri olmuştur. Bunları, gazeteyi modernleşme aracı olarak kullanan Osmanlı devlet adamlarının çıkardığı resmî gazete niteliğindeki yayınlar takip etmiştir. Ardından yarı özel gazete vasfında olan Ceride-Havadis'te ilk defa sistemli bir ticari reklamcılık anlayışı oturtulmuştur. En sonundaysa Tercüman-ı Ahval ve Tasvir-i Efkar gibi fikir gazeteleri ortaya çıkmıştır.

Bu gelişmelere paralel olarak, başta Osmanlı topraklarına girmeye başlayan yeni ithal malların pazarlanması olmak üzere, gazetelerin finanse edilmesi, toplumun modernleşmesini desteklemek gibi çeşitli amaçlarla reklamcılık sektörü gelişmeye başladı. Ticari reklamların ana odağı Osmanlı halkını bir tüketim toplumuna dönüştürerek Batı için bir pazar haline getirmekti. Öte taraftan Takvim-i Vekayi'de yayınlanan tek özel reklam türünün kitaplar olması ve Tasvir-i Efkar'ın kitap reklamlarını ücretsiz yayınlaması gibi örnekler bize ticari amacın yanında Osmanlı halkını modernleştirme gayesinin reklamcılık teknikleri vasıtasıyla gerçekleştirilmeye çalışıldığını göstermektedir. Bu bildiride, ilan ve reklamların Geç Osmanlı çalışmalarında birincil kaynak olarak nasıl kullanılabileceği üzerine metodolojik bir inceleme yapılacaktır. Çalışmanın ana odağı süreli yayınlar olmak üzere duvar afişleri, kartvizitler, el ilanları gibi çeşitli vasatlar olacak ve bu malzeme analize tabii tutulacaktır. Böylece reklamların dönemin zihniyet dünyasını, estetik algısını, toplumsal dönüşümünü ve sosyo-ekonomik hayatını anlamadaki işlevsel değeri tartışmaya açılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Geç Osmanlı, Modernleşme, Kapitalizm, Matbuat Tarihi, Matbuat Kapitalizmi, Reklam, Tüketim Kültürü.

Yenileşme Çağında Osmanlı Diplomasisi ve İstanbul Sefarethaneleri

Semih Öztürk

İstanbul Üniversitesi

ozturk.semih.2022@ogr.iu.edu.tr

Osmanlı Devleti ile Avrupa devletleri arasındaki diplomatik ilişkilerde köprü işlevi gören sefarethaneler, siyasi konjonktüre bağlı olarak zaman içinde köklü bir dönüşüm geçirmiştir. Klasik dönemden devralınan kurumsal deneyim, 19. yüzyılın modernleşen uluslararası ortamında her geçen yılda derinleşmiştir. Sefarethaneler, temsil ettikleri devletlerin artan gücüyle orantılı biçimde Osmanlı'nın hem iç hem de dış politikası üzerinde belirleyici bir etki kazanmıştır.

Bu bildiri, söz konusu dönüşümü iki somut örnek üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. İlk örnek, Yunan İsyanı sürecinde yaşanan diplomatik krizdir. İsyanın uluslararası bir boyut kazanması ve Navarin Olayı'nın ardından şekillenen yeni diplomatik denge, sefarethanelerin Osmanlı karar alma süreçleri üzerindeki ağırlığını açıkça ortaya koymaktadır. İkinci örnek ise İngiltere'nin İstanbul Sefarethanesi'nin, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ve akabinde yürütülen müzakere süreçlerinde üstlendiği etkin roldür. Sir Stratford Canning ve Sir Henry Layard gibi dönemin önde gelen Britanya diplomatlarının faaliyetleri, bir yabancı misyonun ev sahibi devletin iç siyasetine ne denli nüfuz edebildiğini somut biçimde gözler önüne sermektedir. Bu iki örnek çerçevesinde büyük güçlerin İstanbul'daki çatışan çıkarları ve bu çatışmanın Osmanlı makamları üzerindeki yansımaları analiz edilecektir. Sefarethanelerin karar alma mekanizmalarını nasıl etkilediği, devletin denge siyaseti arayışı ile yabancı misyonlar arasındaki hassas ilişki ise dönemin birincil kaynakları ve güncel literatür ışığında ele alınacaktır. Çalışma, son dönem Osmanlı diplomasi tarihinin kritik kırılma noktalarına odaklanarak bu kurumların tarihsel süreçteki rolünü yeniden değerlendirmeye ve alana bir katkı sunmaya amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Diplomasisi, İstanbul Sefarethaneleri, Denge Siyaseti, Rekabet, Müdahale.

Osmanlı Dış Ticaretini Yeniden Okumak: Ticaret Şehbenderliği ve Ticaret Layihalarının Kaynak Potansiyeli

Selinay Doğan

Sakarya Üniversitesi

selinay.dogan1@ogr.sakarya.edu.tr

Osmanlı iktisat tarihi çalışmalarında dış ticaret genellikle istatistik cetvelleri, gümrük verileri ve ticaret hacmi üzerinden değerlendirilmiştir. Buna karşılık, Osmanlı Devleti'nin yabancı ticaret merkezlerindeki ekonomik gelişmeleri takip etmek amacıyla oluşturduğu ticaret şehbenderliği ve bu kurumun ürettiği layihalar, dış ticaretin işleyişini daha ayrıntılı bir şekilde incelemeye imkân veren kaynaklar arasından yer almaktadır. Zira ticaret şehbenderliği, Osmanlı tebaasının ticari ve hukuki işlerini takip eden bir temsil mekanizması olmakla birlikte merkeze düzenli bilgi aktaran, yabancı piyasalardaki değişimleri gözlemleyen ve ticari eğilimleri kayıt altına alan bir iktisadi izleme ağıdır. Ancak literatürde bu kaynaklar yeterince değerlendirilmemiştir. Bu bildiri, Osmanlı ticaret şehbenderliğinin söz konusu işlevini görünür kılmayı ve ticaret layihalarının Osmanlı iktisat tarihi araştırmalarına sunduğu imkânları tartışmayı amaçlamaktadır.

Çalışmada, ticaret şehbenderliğince tutulan layihalar özelinde Osmanlı-Alman ticari ilişkilerine dair bilgilere yer verilecektir. Bu tercih, Almanya'nın söz konusu dönemde Osmanlı dış ticaretinde giderek daha belirgin bir aktör haline gelmesi ve şehbenderlik raporlarının bu ilişkiyi ayrıntılı biçimde yansıtmasıyla ilgilidir. Trieste, Bremen, Hamburg, Leipzig ve Mannheim gibi ticaret merkezlerinde görev yapan Osmanlı ticaret şehbenderleri tarafından hazırlanan layihalar, ithal ve ihraç edilen malları, fiyat hareketlerini, ürünlerin kalite özelliklerini, nakliye masraflarını, işçi ücretlerini, piyasa koşullarını ve yerel rekabet unsurlarını birlikte sunmaktadır. Bu yönüyle söz konusu metinler, yalnızca ürün listeleri veren teknik belgeler değil, dönemin ekonomik yapısını, ticari önceliklerini ve uluslararası bağlantılarını çözümlemeye elverişli birincil kaynaklardır. Çalışma, Osmanlı dış ticaret istatistikleri, Alman ticaret yıllıkları ve ticaret şehbenderlik layihalarını birlikte değerlendirerek resmi verilerin eksik bıraktığı alanları tamamlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Ticaret Şehbenderliği, Ticaret Layihaları, Osmanlı Dış Ticareti, Osmanlı-Alman Ticareti.

/iutarihvekultur
/iutarihvekultur
iutarihvekultur@gmail.com